

Daríel Alarcón Ramírez, 'Benigno', és hores d'ara l'únic testimoni viu que queda del grup de revolucionaris que lluitaren amb el Che Guevara en la selva boliviana. Exiliat a París, aquest cubà evoca la figura del Che i la seva relació amb Cuba i l'URSS.

"Havíem de viure per la imatge del Che"

Benigno és un dels tres homes que van poder salvar la vida després que l'exèrcit bolivià esclafés la guerrilla d'Ernesto Che Guevara, l'octubre del 1967. El seu nom real és Daríel Alarcón Ramírez i va néixer a Manzanillo (Cuba) el 6 de setembre de 1939. Fa menys d'un any que es va exiliar a París, després de trencar amb el règim de Fidel Castro, en què havia arribat a tenir càrrecs de gran responsabilitat com a cap de la policia militar de l'Havana o director de presons.

—Per què el Che va escollir Bolívia per iniciar l'expansió de la revolució per Llatinoamèrica?

—Si s'analitza, no es pot dir que fos una opció únicament del Che. La decisió la pren el Che per tot el que li prometen. La seva ambició personal era anar a l'Argentina, i s'hi estava preparant.

—Què el va fer canviar d'idea?

—Quan el Che és al Congo, escriu una carta anomenada de comiat al poble de Cuba i de reconeixement polític i moral de Fidel Castro. Aquesta carta, segons deia el Che —i el Che no parlava per parlar— li l'havia donada a Fidel perquè, si ho trobava oportú, la fes pública en cas de la seva mort. Però Fidel la fa pública abans d'hora, quan érem a Cuba secretament, entrenant-nos després de tornar del Congo. Això obliga el Che a un suïcidi en la lluita, perquè en aquell escrit, ell renunciava al seu grau, càrrec i ciutadania cubana per anar-se'n a altres llocs del món a oferir *sus modestos esfuerzos*. El Che ens va dir: "M'han condemnat a no tornar a Cuba. Ja no puc tornar-hi". Per això el Che va haver de buscar una sortida desesperadament.

—Per què creu que Castro dona a conèixer la carta?

—L'acte de Castro és ple de maldat. El 3 d'octubre de 1965, Fidel la llegeix en públic, tractant de cobrir-se de glòria i per fer veure al món la seva disposició d'ajudar a obtenir una vertadera democràcia a tot Llatinoamèrica. És quan diu: "Nosaltres estem obligats a ajudar tots els moviments i partits que vulguin anar a la lluita". Allà es va obrir el camí per al Che. Van començar a arribar a Cuba dirigents de partits i moviments de tot Llatinoamèrica, buscant l'ajuda promesa. I al Che li van dir: la gent està com boja, demanant llibertats, tu tens la paraula. Es van crear condicions per anar a Bolívia, perquè entre els qui van demanar suport hi havia Mario Monje, secretari general del partit comunista bolivià. En aquells moments existien condicions per a la lluita armada a Llatinoamèrica.

—Per què?

—Perquè estava arrelant el militarisme a tot arreu, hi havia dictadures, etc. Però Cuba no tenia prou recursos. El Che, amb la idea d'estalviar despeses, perquè estimava Cuba i la revolució, fa una proposta. Després d'un estudi geogràfic del con sud, proposa Bolívia perquè és al centre, és un país immensament gran, el setanta per cent del seu territori és selva, no té sortida al mar, fa frontera amb cinc països, tots els quals demanen la lluita, excepte Paraguai. Hi havia possibilitats a Xile, Bolívia, Argentina, Brasil, Perú, Uruguai, Equador, Veneçuela i Colòmbia... Tot el con sud americà s'hauria afegit a la lluita. A Bolívia hi havia totes les condicions per crear una escola de guerrillers. Això estalviaria diners a Cuba, ja que portar a l'illa un sud-americà per ser entrenat, sortia per més de 12.000 dòlars.

"El Che va proposar Bolívia perquè tenia totes les condicions per crear una escola de guerrillers. Això estalviaria diners a Cuba, ja que portar a l'illa un sud-americà per ser entrenat, sortia per més de 12.000 dòlars."

—Com es feia per portar a Cuba els futurs guerrillers?

—A través d'Europa. Era l'única via. Per Mèxic no es podia fer. D'Europa, els portàvem al Carib. Calia pagar bitllets, allotjaments, equipatge, dietes... tot, perquè la majoria eren indis pobres, sense diners. Un cop a Cuba, l'entrenament durava entre tres i sis mesos. Es feia amb armament nord-americà, que Cuba no tenia i que havia d'adquirir com fos. Ningú ens volia vendre armes, havíem de recórrer a les bandes que actuaven a Centramèrica, podien ser narcotraficants, etc. Quan a aquesta gent els compres armes, saben que no les vols per res de bo, i, per tant, si val vint dòlars, te'n demana cent o més.

—*Quina era en aquell moment la relació del Che amb el govern de Cuba?*

—Ja feia temps que tenia problemes perquè no estava d'acord amb la línia que prenia la revolució. Havia opinat críticament sobre l'URSS i la Xina. Va ser acusat de pro-xinès i de trotskista. Per això se'n va anar al Congo.

—*Amb quines condicions es decidí anar a Bolívia?*

—Mario Monje té la responsabilitat de reunir tot el necessari per instal·lar-se a la selva boliviana. Va rebre diners per fer-ho, perquè comprés roba, sabates, medecines i armament. A Bolívia, comprar armes era summament fàcil. Tothom sap que hi ha hagut més presidents que anys d'independència, tothom té armes. A més, com que és un país selvàtic, la gent té fusells per defensar-se de les feres, que arriben fins a la porta de les cases.

—*Quin era el pla?*

—El Che es va comprometre a anar a Bolívia a primers de novembre del 66, i així ho fa. Arriba a La Paz el dia 4, i el dia 7 ja és a la selva. El Che ja ha estat informat que tot el material necessari per a la primera etapa és al lloc. Es va posar molt content, fins el punt que va accelerar el nostre entrenament a Cuba i la nostra anada a Bolívia.

—*Un cop tots reunits a la selva, quin era el pas següent?*

—El Che havia de comunicar a tots els moviments de l'àrea que ja érem allà, i que havien de començar a enviar els seus homes, per les vies convingudes. A final d'any, havia d'estar tothom allà. Quan Mario Monje és informat de la presència del Che perquè hi porti el material i els seus homes, que eren 120, Monje diu que en aquell moment no pot anar a la selva perquè ha estat invitat a Bulgària, a un acte del partit. En realitat no se'n va a Bulgària, sinó a la Unió Soviètica, a comunicar al PCUS la presència del Che a Bolívia. Els soviètics estaven contra la lluita armada a Llatinoamèrica, per un acord entre ells i els nord-americans. Mario Monje va després a Cuba per consell dels soviètics i s'està allà fins a mitjan desembre. I nosaltres, esperant a la selva, de braços creuats.

—*El Che com s'ho prenia?*

—Era molt poc comunicatiu. S'ho callava tot. Potser ho feia per ser conseqüent, per no fer una crítica precipitada. Era molt prudent. No permetia que es traguessin conclusions sense conèixer bé el que pas-

Benigno assenyala la responsabilitat de l'URSS en el fracàs del moviment guerriller a Bolívia:

"Els soviètics estaven contra la lluita armada a Llatinoamèrica, per un acord entre ells i els nord-americans. Mario Monje [qui tenia la responsabilitat de reunir tot el necessari] va a Cuba per consell dels soviètics i s'està allà fins a mitjan desembre. I nosaltres esperant a la selva, de braços creuats."

Camperol, guerriller, policia i exiliat

“Benigno, pseudònim de guerra. El seu nom de naixement és Dariel Alarcón Ramírez, cubà, d’origen camperol. Estatura aproximada: 1,80 a 1,82 metres. D’uns 75 quilos de pes. Pell blanca, amb quatre cicatrius de bala. Camina a gambades. És capità de la seguretat de l’estat”.

Aquesta descripció –força exacta–, acompanyada d’un retrat, figurava als cartells que l’exèrcit bolivià va penjar quan perseguia Benigno per la selva, després de la mort del Che Guevara. La recompensa pel qui el lliurés viu o mort era de deu milions de bolivians.

Benigno té una presència física impressionant. Es atlètic, fort, amb unes mans enormes. Parla amb solemnitat. Va recordant fets i dates amb precisió cinematogràfica, mentre beu cafè i fuma Gauloises sense filtre.

Als 17 anys era analfabet i feia de pagès a la Sierra Maestra, quan van aparèixer els guerrillers “barbudos” que lluitaven contra el dictador Batista. Se’n va anar amb ells, després que l’exèrcit li cremés la casa, i va participar en les principals batalles de la guerrilla al costat de Fidel Castro, Camilo Cienfuegos i del Che. Després del triomf de la revolució va ocupar diversos càrrecs d’alt nivell: cap de la policia militar de l’Havana, cap del batalló de seguretat de l’estat major, director de les escoles d’entrenament de revolucionaris estrangers, director de presons, etc.

Al desembre del 1966, ara fa trenta anys, es va incorporar a la guerrilla del Che a la selva boliviana, on va ocupar un lloc a l’avantguarda com a explorador i també va fer de cuiner.

El Che menciona sovint Benigno al seu diari de Bolívia. En aquelles pàgines, tot i que Guevara no acostuma a fer elogis dels seus subordinats en vida, s’intueix la confiança i l’estima que el comandant li tenia. En alguna ocasió anota la seva preocupació perquè Benigno triga més dies del compte a tornar al campament. Quan reapareix, les seves informacions són sempre valorades pel Che. Només dues vegades, segons el diari, el va haver de renyar: el dia que es va menjar, d’amagat, una llau-na que no li tocava, i quan va deixar anar uns camperols que podien informar de les seves posicions.

El 26 de setembre, Benigno va ser ferit en un enfrontament. Una de les últimes anotacions del Che, el 5 d’octubre, diu: “Hem curat Benigno, que li supura una mica la ferida. De resultes de la cura, Benigno s’ha queixat de dolor a la nit”.

Quan Benigno aconsegueix fugir de Bolívia, va tornar a Cuba on va ser tractat com un heroi. Va reprendre les seves funcions de gran responsabilitat en el règim. Durant molt de temps, va ser un home de confiança dels dirigents cubans per les operacions revolucionàries a l’estranger. Però, a poc a poc, Benigno es va allunyar de la política de Castro. Fa uns deu anys, el van jubilar, com a d’altres revolucionaris de primera hora, i va tornar a la Sierra Maestra a treballar la terra. A principi d’aquest any, va trencar definitivament amb Fidel i va exiliar-se amb la seva família a França, on ha publicat dos llibres crítics amb el règim cubà. X. M. / C. S.

sava. Es veia que el Che patia tot allò amargament, que sabia tot el que es cobava al voltant seu, però mai no ens ho expressava. Ens n’adonàvem perquè la seva personalitat havia canviat. No era el Che Guevara que nosaltres havíem conegut a la Sierra Maestra.

—*En què havia canviat?*

—A la Sierra Maestra era una mica més autoritari, una mica més fort, més dur, més sever. A Bolívia passava per alt alguns dels petits errors que cometíem i que a la Sierra Maestra haurien estat durament sancionats. El vèiem més pensatiu, menys comunicatiu, apartat, sempre pensant i escrivint.

—*Com ho notava vostè en la seva relació personal amb ell?*

—Jo sempre he cuinat, i hi tinc una certa gràcia. A ell li agradava molt que jo cuinés. Una vegada, al cap de deu dies de la meua arribada, que va ser l’11 de desembre, jo havia pensat fer un menjar. Ell està per allà assegut, pensant, i jo li dic: “Ramón, puc començar a fer el dinar?” I em diu: “Sí, què faràs?” Jo li ho explico, i ell em demana si puc fer una altra cosa. Li contesto: “Sí, com a tu et sembli”. Aleshores em va escridassar: “Com a mi em sembli, no, collons! Faràs el que jo et digui!” Jo em vaig molestar una mica, no entenia per què m’atropellava d’aquella manera, perquè jo no havia fet res. Al cap d’una estona ve, d’una altra manera, i em diu amb amabilitat: “I doncs, que és el que penses cuinar?” “El que vostè m’ha dit”. Es va assegurar al costat del foc, i em va donar conversa, per suavitzar la cosa, perquè s’havia adonat que m’havia tractat malament.

—*Eren habituals aquests esbroncs del Che?*

—Jo no li vaig donar importància perquè hi estàvem avesats. No és que no li féssim cas, però sempre estàvem preparats per rebre un esbronc seu. Aquell va ser un més. Però es va adonar que havia anat massa lluny. Amb aquests detalls jo veia que el Che s’anava transformant. Però era lògic perquè tenia tantes coses al cap que no estava per pensar en menjars, ni res de tot això.

—*Què és el que més li preocupava en aquells moments?*

—En primer lloc, el seu compromís, el seu prestigi com a home recte que complia la seva paraula i exigia el mateix dels altres. Ell es veia en perill de no poder complir davant d’uns quants dirigents, cosa que el faria semblar un xerraire, un mentider, un demagog... No trobava la forma humana de poder dir que no era el culpable. No podia explicar-ho a ningú. A més, tenia la responsabilitat d’aquell grup que ell havia portat fins allà.

—*Això us ho manifestava d’alguna manera?*

—Un dia, no sé ben bé per què, ens va dir: “Estem obligats a ‘carabina’ –una dita cubaníssima– perquè tots hem entrat a Bolívia amb documentació falsa i, a més, estan quasi totes caducades. No podem recórrer a cap ambaixada”. I llavors, com volent ser irònic, deixant anar una rialla, diu: “Bé, hi ha molts camins a la vida i el més difícil és el de ser revolu-

XAVIER MONTANYÀ / CARLES SERRAT

cionari. Vostès l'han volgut. Per tant, ja es poden preparar”.

—*Com va reaccionar vosaltres?*

—No teníem el nivell d'informació ni d'anàlisi que ell tenia. No li donàvem importància. No vàiem la gravetat del que s'acostava. Ell sí.

—*Què se'n va fer, del suport promès pels comunistes bolivians?*

—Al final, va aparèixer Mario Monje, el 31 de desembre, quan quasi feia dos mesos que l'esperàvem. El Che, educadament, el va anar a rebre a vuit o deu quilòmetres del campament. Va ser un gest de cavallerositat. Van parlar. I al vespre van tornar al campament. Nosaltres estàvem preparats per celebrar el cap d'any. Havíem aconseguit un “chancho” (porc) i d'altres coses per preparar un sopar cubano-bolivià. Arribà Mario Monje, i nosaltres ens vam posar drets com a mostra de respecte. Gairebé no ens va dir ni bona tarda. Jo me'l vaig mirar. Ens coneixíem de Cuba, on jo havia estat el seu professor de tir. Em va mirar i no em va dir res. Més tard, vaig al Che i li dic: “Ramón, el menjar està llest”. I ell em va dir que servís. Jo m'hi poso, i com que a la guerrilla no abunda la vaixel·la, li dic al Nato, un bolivià: “per què no li deixes el teu plat a Monje?”. Ell, molt seriós, em va contestar: “Mira, al teu país jo no sé on mengen els porcs, però en el meu, mengen a terra”. Els cubans ens vam solidaritzar amb el Nato. De seguida, li ho vaig explicar al Che. I ell, em va contestar: “El Nato és un home com cal”.

—*Quan fèieu una celebració com la de cap d'any, el Che hi participava?*

—Molta gent té una imatge del Che com la de l'home que buscava la guerra, la mort, el sacrifici. El Che no era així. Era un home de carn i ossos, com qualsevol altre. També li agradava passar una bona estona, fer un “trago” en una festa, un bon menjar... Precisament, aquella nit, estàvem tocant amb la guitarra músiques de totes aquelles terres, i el Che diu: “un moment, falta la meva part”. Va ser una sorpresa. Va agafar un pal com d'escombria i va començar a ballar un tango, prenent el pal com si fos una dona. El vam aplaudir de tot cor. No havíem vist mai

un Che així. Tots vam riure. Ell, també. Llavors es treu un paperet de la butxaca per recitar una poesia que acabava dient: “¡Viva la penicilina! ¡Abajo la gonorrea!” De sobte, ens vam adonar que sabia que dos de nosaltres havíem enganxat una malaltia en una “casa de colegialas”, abans d'entrar a Bolívia. Els altres, dissimuladament, els donàvem penicil·lina a esquenes del Che, però ell ens havia descobert. Esperàvem la gran bonegada col·lectiva. Però no va passar res. Mai més no en va parlar.

—*Com va acabar la visita de Mario Monje?*

—L'endemà al matí, preniem cafè. Monje s'aixeca i diu: “Don Ramón, me'n vaig a La Paz per renunciar als meus càrrecs del Partit. Tornaré cap el 10 o l'11 per incorporar-me com un soldat més a la lluita”. El Che, secament, li va contestar: “T'esperem”. No el vam veure més.

—*Què us va explicar el Che de l'entrevista amb Monje?*

La relació del Che amb la resta de guerrillers, tot i que era franca, es va anar endurint. Benigno ho explica així: “Es veia que el Che patia tot allò amargament, que sabia tot el que es cobava al voltant seu, però mai no ens ho expressava. Ens n'adonàvem perquè la seva personalitat havia canviat.”

Els castells catalans

L'obra cabdal, en sis volums, sobre les fortaleses del Principat de Catalunya. Volums disponibles: I, II, III, IV i VI. Futura reimpressió: volum V.

R. Dalmau, editor

De la vegueria a la província

Jesús Burguëno

Recerca sobre el procés de divisió territorial als Països Catalans entre 1790 i 1850. Una eina imprescindible per a conèixer les propostes i reformes de divisió judicial i provincial, les lluites entre ciutats que volien ser capitals de província... 270 pàgs. 3.000 ptes.

R. Dalmau, editor
“Camí Ral”, 7

Càtars i catarisme a Catalunya

Anna M. Adroer i Pere Català

Sabíeu que molts dels castells de la Croada eren la frontera dels comtats catalans? I que les Muntanyes de Prades i el Montsant, Morella i el Maestrat, la Serra del Cadí, les valls d'Andorra i Castellbó aixoplugaren càtars?

R. Dalmau, editor
“Col·lecció Nissaga”, 12

—Ens va explicar que Monje li havia dit que ni ell ni el Partit pensaven anar a la lluita. El Che li va recordar que s'hi havien compromès, però Monje li va replicar que era un acord pres a Cuba, que allà era diferent. No obstant això, segons el Che, semblava com si Monje volgués desobeir els soviètics, i li va dir que si li donava la responsabilitat dels contactes entre els moviments llatinoamericans i la recaptació de fons per a la lluita a Europa, s'ho pensaria. El Che no hi va estar d'acord. També li demanà el comandament polític-militar de la guerrilla. El Che s'hi va oposar frontalment: "Almenys, mentre jo sigui aquí, a la guerrilla mano jo i a la ciutat, tu". Monje va utilitzar això com a pretext. El Che, ens va comentar: "Ell ha dit que tornaria, però estic segur

XAVIER MONTANYÀ / CARLES SERRAT

Benigno afirma que el Che era plenament conscient del que s'acostava:
"Va exposar clarament als bolivians que qui vulgués marxar podia fer-ho."

que no ho farà. Per tant, és millor que no ens en fem il·lusions".

—*Quin va ser el plantejament del Che a partir d'aleshores?*

—Ell ens va dir: "Teníem un pla. Consideràvem que si es complia a un setanta per cent, hauria estat un èxit. Avui no tenim les possibilitats de complir-lo ni a un deu per cent. Tot el que teníem s'ha destruït i estem a zero". Va exposar clarament als bolivians que qui vulgués marxar podia fer-ho. Tots van tenir una actitud exemplar, van dir que es quedaven, que corrien la mateixa sort que nosaltres, els cubans. El Che, llavors va insistir: "Bé, no hi ha res a dir. Aquesta decisió és molt digna. Sou vertaders fills d'aquesta terra. Però no us puc garantir res. Potser en el futur, sí. Us convido a tornar a casa per tractar de crear condicions per a un futur, perquè ara no hi ha res a fer. El cubà que consideri que pot anar-se'n amb un dels bolivians a casa d'ell, ho pot fer, perquè

ningú no pot tornar a Cuba. No hi ha forma. No tenim documents. No som ningú. Estem indocumentats enmig de la selva. No us consideraré ni penedits ni covards".

—*Com vau reaccionar els cubans?*

—Alguns hi estàvem d'acord, però li vam preguntar: "I vostè què pensa fer? amb qui se'n anirà?". I ell, somrient, ens va respondre: "No, jo no, jo m'hauré de conformar a quedar-me a la selva i tractar de convertir-me en un animal més perquè, a més, torno a ser el Che. Ja m'estan creixent la barba i els cabells. No tinc altre lloc on anar". Llavors, tots, cubans i bolivians, vam dir que ens quedàvem amb ell. Ell va somriure, satisfet: "No esperava una altra actitud dels cubans. I m'omple de satisfacció que els bolivians també tinguin aquesta

actitud. Perdoneu-me si no us havia considerat a tots per igual, però als cubans els conec de fa uns quants anys i sé fins on poden arribar. No cregueu que prenent aquesta decisió aconseguirem res. Hem de tractar de mantenir una disciplina molt fèrria. Si aconseguim aguantar entre cinc i sis mesos, sense ser aniquilats, demostrarem que es pot fer la lluita armada contra l'imperialisme. La nostra responsabilitat és demostrar-ho. Però no us prometo res més".

—*Però el Che era conscient del que us esperava?*

—Sí, del tot, perquè també ens va dir: "Ara deixaré per uns moments de ser el comandant, per a convertir-me en el que era, un metge. I faré un diagnòstic: estem gairebé sense menjar, sense roba, sense sabates... i quasi sense armament. Hem de prendre-ho tot a l'enemic. Passarem molta gana, fred, desà-

nim, morts de companys, malalties, persecució constant de l'enemic i per si fos poc, les inclemències de la selva. Això és tot el que puc pronosticar". Nosaltres li vam dir que no importava. Que ho vençerem tot. I ens vam sotmetre a la prova.

—*Vau seguir sols fins el final?*

—No. El Che es va veure obligat a fer altres contactes. Per exemple, amb Moisés Guevara, un líder miner que havia estat expulsat del partit comunista bolivià per defensar la lluita armada. Ens va portar uns quants homes, la majoria inservibles, entre ells hi havia un boig, i un tal Pastor, que havia estat expulsat de la policia, i que volia fer mèrits per reingressar-hi. Al cap de dos dies, ja havia fugit per denunciar no solament la nostra presència i la del Che, sinó la de Tania, que acabava d'arribar amb Régis Debray, Juan Pablo Chan i Ciro Roberto Bustos.

—*I també vàreu perdre tota la relació amb Cuba?*

—Sí. Van retirar tots els contactes, excepte Tania,

"Ens vam adonar que érem els portadors de la veritat, els únics que podíem dir què havia passat amb el Che. Si ens aniquilaven totalment, seria la desaparició del Che com a tal. Érem responsables que la imatge del Che perdurés."

ARXIU

que era a La Paz i obeïa ordres del Che. Alguns de nosaltres vam començar a sospitar coses, però per respecte, no les dèiem mai davant del Che. Crèiem que Cuba ens havia abandonat, que Cuba volia desfer-se de nosaltres, per quin motiu havien retirat tots els contactes?, ens preguntàvem.

—Aquestes sospites no les comunicàveu mai al Che?

—Tractàvem de fer-ho, però ell sempre intentava evadir-se'n. Ell no volia que es formés un caos, perquè si els bolivians, que no podien sospitar-ho, se n'adonaven, el caos podia ser terrible. Ell sabia que els cubans alguna cosa vèiem, però no volia confirmar-ho.

—Més tard, van començar els combats amb l'exèrcit, les captures, entre elles la de Régis Debray, i les condicions són cada vegada més dures... Com va ser l'última batalla amb el Che?

—El dia 8 d'octubre del 1967 estàvem encerclats per l'exèrcit. Eren uns 4.000 efectius. Tot eren trets, granades i morterades... Jo era molt a prop del Che, dalt del barranc, i ell a baix. Em va ordenar: "No abandonis la posició. Fixa't bé per on es pot atacar l'enemic. No tiris en va. I no ho facis mai abans que ells". Érem a uns 35 metres de l'exèrcit. Quan el Che és a punt de retirar-se em dona tota una sèrie d'instruccions per a reagrupar-nos posteriorment. El Che se'n va amb el que anomenàvem "la impedimenta": un que era sord, coix i cec, el metge, un peruà que tenia por, Pablito, amb una cama fracturada, etc.

—Sap com va ser capturat el Che?

—Jo aleshores era a uns 200 metres d'ell, però anys després vaig poder parlar amb dos dels soldats bolivians que el van fer presoner. Va haver-hi un enfrontament. El Che, ferit a la cama, es quedà amb Juan Pablo Chan, el que era coix, sord i cec. El portava agafat de la mà. Al Che li sagnava la ferida. S'asseu per fer-se un torniquet. Els soldats s'acosten. Juan Pablo Chan, com que és cec, no els veu. El Che, tampoc. Està concentrat fent-se el torniquet. Quan arriben a 5 metres, el Che se n'adona, pren el fusell per disparar, però està obstruït de resultes de la ràfega que l'ha ferit. Llavors, treu la pistola. Els soldats es queden paralitzats. Però el Che ha perdut el carregador. No té bales. Els soldats se n'adonen i el capturen. L'endemà el van matar.

—Com ho va saber, vosaltres?

—Vam sentir per la ràdio cap a les vuit o nou del matí, del dia 9, la notícia de la mort del Che Guevara en combat. Però després he sabut que encara era viu, que el van matar al migdia.

—Quants en van quedar i què van fer per fugir?

—Quan maten el Che, quedàvem sis guerrillers. L'exèrcit va iniciar una persecució molt fèrria. La premsa ens presenta com a assassins, diuen que som comunistes que hem anat a Bolívia per sembrar el dolor, se'ns acusa de deixar mares sense fills, vídues, etc. Ofereixen una forta recompensa per la nostra captura, vius o morts. Els camperols es van posar tots a buscar-nos per cobrar els diners. Pagaven per qualsevol informació sobre nosaltres. Ho te-

nem difícil. Els sis vam jurar continuar la lluita fos com fos. Sentíem una necessitat arrelada a les entranyes. Ens vam adonar que érem els portadors de la veritat, els únics que podíem dir què havia passat amb el Che a Bolívia, quin havia estat el paper del Partit Comunista... i per què no s'havia pogut complir el pla establert. Si ens aniquilaven totalment, se-

Fidel Castro (esquerra) amb el Che, a Sierra Maestra. Les desavinences entre tots dos van durar fins el final.

La ruptura amb Fidel

En un article del diari *Granma*, publicat recentment, sota el títol "Nuestro Che sigue ganando batallas: Tullidos morales al desnudo", es diu de Benigno: "*Régis Debray sonsaca y estimula con un punado de dólares la desertión de Dariel Alarcón, Benigno en la guerrilla boliviana*". Aquest atac no ha sorprès Benigno: "Jo sabia que em penjarien immediatament el cartellet de traïdor. Jo mateix, en altres casos de companys que s'exiliaven, m'havia passat moltes nits elaborant expedients per desprestigijs-los al *Granma* o a la televisió".

Sobre la seva actual posició política, Benigno afirma: "Jo no vaig jurar fidelitat a Castro, no vaig jurar seguir-lo fins a la tomba. Sempre vaig dir que mentre Fidel seguís el camí iniciat a la Sierra Maestra el seguiria fins a la mort. Mai no dirigiré un partit, ni m'hi sumaré a cap. Jo sóc totalment independent i reclamo una democràcia digna en el meu país. No vull ser de cap partit, perquè no vull donar l'oportunitat a Castro ni a ningú que diguin que estic manipulat per la CIA, o qualsevol altre, ni que ambiciono interessos. L'únic que vull, si a Cuba hi hagués democràcia, seria tornar al "*lugarcito*" on em vaig criar, i continuar la meua vida de camperol, que no menyspreo, que és molt maca. I si això no fos possible, hi ha un lloc al sud de França, on tinc la possibilitat de complir els meus desitjos, i viure de la meua suor com ho he fet fins ara, sense haver de vendre la meua dignitat a ningú". X. M. / C. S.

L'afer Debray

Aleida Gevara, filla del Che, l'estiu passat va acusar el francès Régis Debray de ser el responsable de la captura del seu pare. Benigno no hi està d'acord en absolut: "Ella no sap, perquè era massa petita, que Debray va treballar en la campanya d'alfabetització a Cuba, i que sempre va tenir una gran amistat amb el seu pare. No sap que Debray havia estat enviat de Fidel i del Che en diverses ocasions per tasques d'enllaç entre moviments llatinoamericans, i que sempre havia estat considerat un excel·lent company. Quan Debray arriba a Bolívia, ja hi ha prou indicis de la nostra presència allà. Als pocs dies d'arribar-hi, vam tenir dos desertors que van donar molta informació a l'exèrcit. Debray és detingut amb l'argentí Ciro Roberto Bustos, que havia dibuixat retrats de tots nosaltres. Ciro

Bustos, al cap de quinze dies de ser fet presoner, tenia una habitació a la presó amb totes les comoditats. Fins i tot deixaven que la seva dona li fes el menjar, i s'estigués amb ell. A Régis Debray, en canvi, el tenien en una cel·la on el torturaven psicològicament perquè davant li havien posat una biblioteca per tal que veiés únicament els títols dels llibres. A Bustos, el condemnen a trenta anys, i no es passa ni cinc mesos a la presó. A Debray, en el mateix judici, també el condemnen a trenta anys i es passa tres anys i vuit mesos tancat, fins que hi ha una amnistia per un canvi de govern. I això que Debray tenia influència: Charles De Gaulle, Salvador Allende, el papa, havien intercedit per ell i tots els periodistes i escriptors del món en reclamaven la llibertat. No hi ha ni un indicati per acusar Debray."

Aleida es basa en una frase del diari del Che: "Sembla que Debray ha parlat més del compte, encara que no podem saber quines implicacions té això, ni quines han estat les circumstàncies en què ha dit el que hagi dit". Aquesta impressió del Che ja va ser rebatuda pel mateix Fidel, el 1968, al pròleg de la primera edició d'aquest diari: "Che no va tenir possibilitat de conèixer l'odissea viscuda per Debray a les urpes dels cossos repressius". Benigno explica l'anotació del Che d'aquesta manera: "Això ho va escriure perquè vam sentir per la ràdio que es feia una referència a la revolució continental. Però Bustos coneixia més coses de la lluita continental que el francès. Debray només era un enllaç entre moviments, i Bustos, un dirigent de la lluita a l'Argentina. Això és el que va passar". X. M. / C. S.

Els regals d'

Quin temps fa?

Una proposta per divertir-vos amb la meteorologia.

4.900 PTA

jocs catalans en català

ria la desaparició del Che com a tal. La seva figura s'utilitzaria per demostrar que la lluita armada era una equivocació. Ens sentíem els únics responsables que la imatge del Che perdurés. Havíem de creuar qualsevol frontera.

—*Cap a on us vau dirigir?*

—Vam travessar tota la selva i els Andes. Vam caminar des de la nit del 9 d'octubre fins el 22 de febrer del 68, que vam arribar a la frontera de Bolívia amb Xile. Sense parar. Dia i nit. Descansàvem algunes hores i seguíem. L'alimentació era difícil, bàsicament, figues de moro. Vam poder contactar amb Salvador Allende, i tant ell com tots els moviments d'esquerra de Xile van fer molt per nosaltres.

—*A qui convenia la desaparició del Che?*

—El Che va ser manipulat pels partits comunistes de l'URSS i de Cuba. Era una necessitat històrica per al govern soviètic i per al de Castro, en aquella època, la desaparició física del Che Guevara, perquè per a ells podia convertir-se en un possible enemic. Ara, de manera indigna, utilitzen el seu mite per fer treballar el poble.

—*Continua considerant-se un revolucionari?*

—Avui no renuncio a la lluita, però ho faig amb altres armes. Estic convençut que ara no és moment de guerra, ni d'armes, és moment de diàleg, d'entesa. Encara que no em creguin, detesto la guerra. L'he viscuda moltes vegades. I n'he vist els resul-

tats: el benefici d'uns pocs a costa de la destrucció de molts, devastació de ciutats, de camps, i el que és pitjor, deixar-se guiar per idees que diuen que són les millors. Nosaltres mateixos, el poble, ens podem convertir en els traïdors al nostre poble.

Xavier Montanyà / Carles Serrat (París)

Benigno fou un dels tres guerrillers supervivents. Recentment ha abandonat els seus càrrecs a Cuba.

El joc del Quest Nadal

El savi

Preguntes i respostes sobre la nació catalana.

5.900 PTA

El joc dels Castells

L'únic joc que et permet fer la construcció castellera que vulguis.

6.900 PTA

ja els podeu
adquirir trucant al:

902 22 10 10

Oferta dels tres jocs
inclou la renovació de preguntes d'el Savi

14.900 PTA